

ВПЛИВ ВАЛЮТНОГО КУРСУ НА МАКРОЕКОНОМІЧНІ ПОКАЗНИКИ

Валютний курс є вагомим інструментом державної політики, ефективне регулювання якого має забезпечувати створення сприятливих умов для нарощування виробництва та зростання чистого експорту – визначального фактора економічного розвитку країни. Дослідження основних принципів реалізації валютної політики та їх зміни відповідно до макроекономічного середовища особливо актуальне в умовах поглиблення фінансової кризи і спрямоване на формування системи заходів, необхідних для стабілізації валютного ринку. Аналіз практики впливу валютного курсу на економічну рівновагу дав можливість науковцям довести, що девальвація в короткостроковому періоді не призводить до поліпшення торговельного балансу країни, оскільки ціни змінюються в меншій пропорції, ніж курс, реагують на його коливання.

Розглянемо 2014–2015 роки, початок фінансової кризи в Україні. Ключовим дестабілізуючим фактором 2014 р. стала обвальна, найвища за всю історію свого існування, девальвація гривні. Вона призвела до галопуючої інфляції, різкого падіння купівельної спроможності гривні та, відповідно – заощаджень і добробуту населення, посилення боргового навантаження та поглиблення проблем українських банків. Девальваційний шок був основним каналом виникнення високої фінансової нестабільності, за вкрай суперечливої та малоефективної регуляторної політики НБУ. Цей шок спровокував подальше подорожчання товарів і послуг через високу частку імпорту у внутрішньому споживанні та високий рівень доларизації економіки.

Значимо, що офіційний курс гривні за 2015 рік просів по відношенню до долара на 8,23 грн. або 52,21 %, до євро – на 6,99 грн. або 36,35 % і склав на кінець року 24 грн. за дол. і 26,22 грн. за євро (15,77 грн. і 19,23 грн. відповідно роком раніше).

Варто звернути увагу, що за 2014 рік обсяг доларових вкладів скоротився на 39 %, або 7,37 млрд (з 18,855 млрд до 11,488 млрд), у середньому знижуючись на 4 % за місяць; депозитний портфель у євровалюті скоротився на 37 %, або 1,05 млрд (з 2,826 млрд до 1,779 млрд), у середньому знижуючись на 3,8% за місяць. Відтік депозитів, спровокований, зокрема, девальвацією гривні до долара, різко низив динаміку кредитування для підприємств (зростання кредитів юридичним особам уповільнилося до 40,3 %, а приріст інвестицій в основний капітал склав усього 4,3 % за III кв. 2014 р.). У 2015 році обсяг валютних вкладів у перерахунку за курсом НБУ продовжив неухильно скорочуватися – річна зміна склала "мінус" 35,65 %, або 4,095 млрд дол. (до 7,393 млрд) і "мінус" 29,21 %, або 520 млн. євро (до 1,260 млрд). Усі ці події негативно позначилися на динаміці ВВП.

По-перше, від рівня валютного курсу, за допомогою якого зіставляються ціни на товари і послуги, вироблені в різних країнах, залежить конкурентоспроможність національних товарів на світових ринках, об'єми експорту і імпорту, а, отже, стан балансу поточних операцій.

По-друге, валютний курс впливає на напрям міжнародних потоків капіталу. Рішення про вкладення національного капіталу в активи тієї або іншої країни приймається виходячи з очікуваного реального прибутку на капітал, що інвестується, який залежить від процентної ставки і очікуваних змін валютного курсу.

По-третє, валютний курс, разом з процентною ставкою, сам по собі виступає ціною активу. За наявності розвинених активних ринків сьогоднішня вартість активу, здобуття якого очікується в майбутньому, визначається дисконтуванням його майбутньої вартості відповідно до процентної ставки і очікуваного рівня валютного курсу. Динаміка валютного курсу, міра і частота його коливань є показниками економічної і політичної стабільності суспільства.

По-четверте, валютний курс грає важливу роль при розробці і проведенні кредитно-грошової політики, оскільки підтримка певного рівня валютного курсу може зажадати використання офіційних валютних резервів, що неминуче відіб'ється на пропозиції грошей в економіці. Зміни валютного курсу впливають на ціну всіх вітчизняних товарів – як тих, що експортуються, так і тих, що продаються на внутрішньому ринку, де вони конкурують із імпортними товарами. Для вітчизняних товаровиробників та економіки загалом підвищення конкурентоспроможності на внутрішньому ринку має не менш важливе значення, ніж на зовнішньому. Депресивні тенденції в економіці України помітно позначилася на зовнішній торгівлі: за попередніми даними, падіння експорту досягло 17 %, імпорту – 24 %.

Різноспрямований вплив зміни валютного курсу на торговельний баланс відбувається таким чином: девальвація позитивно впливає на динаміку експорту й негативно – на динаміку імпорту, а ревальвація – негативно на динаміку експорту й позитивно – на динаміку імпорту, а також істотно ускладнює й обмежує використання їх у регулятивній практиці.

Валютна політика може як сприяти, так і гальмувати економічне зростання. Вона впливає на такі сфери, як:

- переоцінка активів банків;
- боргова політика;
- інфляція;
- виведення капіталу;
- динаміка реального ВВП та заощаджень;
- наявності й вартості кредиту для підприємств.

Усе це потребує достатньо виваженої політики НБУ у частині допущення коливань валютного курсу та інтервенцій як у період надлишку валюти на ринку, так і її дефіциту, оскільки курсові коливання впливають зрештою на економічне зростання.

У цьому контексті актуальним стає перехід Національного банку України до політики прив'язки гривні до кошика валют і повне врахування можливих наслідків як девальвації, так і зміцнення національної валюти. Отже, політику девальвації та ревальвації гривні регулятивні органи влади можуть застосовувати як ефективний інструмент для поліпшення торговельного балансу країни й підвищення її конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Разом із тим обсяги експорту й імпорту є занадто високими відносно ВВП, що спричиняє надмірну залежність економіки України від кон'юнктури світового ринку. Це значно ускладнює макроекономічну ситуацію в Україні, робить національну валюту надто чутливою до будь-яких коливань на міжнародних ринках, що, у свою чергу, ставить певну загрозу перспективам її економічного зростання. Як висновок, тривала девальвація як усвідомлена політика, спрямована на підтримку конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, викликає певні сумніви.

Економічна криза в Україні з 2014 року і до наших днів спричинила чимало нових викликів для сучасної валютно-фінансової системи. Якщо у передкризовий період найбільшою загрозою для макроекономічної стабільності були маніпулювання валютними курсами з метою вирішення проблем платіжного балансу і короткострокова мінливість обмінних курсів, то нині це проблема фундаментальної незбалансованості обмінних курсів і хронічних макроекономічних дисбалансів. Тому вибір найадекватнішого режиму валютного курсу дасть змогу скоординувати дії України для досягнення фінансової стабільності.

Україна зіткнулась з серйозними викликами щодо запобігання різкому знеціненню національної валюти й утримання цінової стабільності, уникнення колапсу кредитної системи і підтримання дієздатної платіжно-розрахункової системи, припинення руйнівних процесів ерозії внутрішніх депозитів і втечі резидентів від національної валюти, зменшення масштабів виведення іноземних капіталів і гарантування зовнішньої платоспроможності країн.

Світова практика використання різних валютних режимів засвідчила, що ефективне валютне регулювання залежить від своєчасності й адекватності застосування методів валютної політики, які спрямовуються на досягнення економічних цілей з держав з урахуванням особливостей національних економік. Отже, для оптимального регулювання валютної системи в Україні необхідно виробити національну модель управління валютними процесами, засновану на закономірностях формування валютного курсу, з урахуванням сучасної ситуації в економіці країни та ключових тенденцій світогосподарських процесів.